

มองสังคมผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่องเจ็ดจา
A View on the Society through from Jed Ja
The Southern Thai Literary Work

สิริพร รอดเกลี้ยง (Siriporn Rodkrang)¹

บทคัดย่อ

การศึกษามองสังคมผ่านวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่องเจ็ดจา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพสังคมภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องเจ็ดจา โดยการวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ สำหรับลักษณะคำประพันธ์ ประพันธ์ด้วยกาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 และใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ในการดำเนินเรื่อง โดยมีการใช้ภาษาและโวหารอุปมาอุปไมยที่ให้ อรรถรสทางวรรณคดี

วรรณกรรมเจ็ดจา แต่งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนานและ สอดแทรกคติธรรมคำสอนเรื่องกรรม นอกจากนี้ยังสะท้อนภาษาถิ่นใต้ ค่านิยมของ สังคมภาคใต้ สภาพสังคมและวิถีชีวิตที่เป็นแบบสังคมประเพณี สอดคล้องกับชีวิตและ สังคมของชาวใต้

คำสำคัญ : วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้, เจ็ดจา, สภาพสังคม

¹นักวิชาการ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

E-mail: s.rodklang@gmail.com

Abstract

The study of Southern Thai literature “Jed Ja” is aimed to investigate the state of society appearing in Jed Ja literature. A document research was applied to this research, and then the data were analyzed by the method of descriptive analysis. Its Kabyanee 11 (consisting 11 syllables), Kabchabang 16 (consisting of 16 syllables) and Kabsurangkanang 28 (consisting 28 syllables) poems and Southern Thai language were composed to tell the stories. Also, expressions of comparison were applied to the stories.

The results of the study revealed that the literature reflect Southern Thai dialect, Southern Thai social values, social surroundings and the ways of life. Moreover, the study regarding the ways of life and social surroundings reflect people’s life and their folklore society which is the kind of tradition society related to their life and society of Southern Thai being in the literature. Literature also gives point of views in cultures such as the content explaining about gratitude for their parents.

Keywords : Southern Thai literature, Jed Ja, Social surroundings

บทนำ

วรรณกรรมเรื่องเจ็ดจา มีตัวละครเอกที่สำคัญ คือ เจ็ดจา ที่มีบทบาทเด่นของเรื่อง มุ่งแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวบ้านที่มีฐานะลำบากยากจน เป็นนิทานที่ใช้เป็นคำสอนย้ำเตือนกับเด็กๆ ให้เห็นความสำคัญกับการกินอาหาร เป็นวรรณกรรมที่แต่งเพื่อความสนุกสนานและแทรกคำสอนสำคัญคือ เรื่อง กรรม

ฉบับที่ผู้เขียนนำมาศึกษาวิเคราะห์ และปริวรรตโดยนักวิชาการสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

ธวัช ปุณโณทก (2543, น. 1) กล่าวถึงความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่น หมายถึง ผลผลิตทางปัญญาของนักปราชญ์ ผู้มีความรู้ในท้องถิ่นได้สร้างสรรค์งานขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ทั้งด้านบันเทิงใจและด้านความรู้ทางพุทธศาสนา ดังนั้น วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญของสังคมแต่ละท้องถิ่นแต่ละยุคสมัย ในอดีต ประชาชนมีความเป็นอยู่ มีความคิดเห็นและมีความรู้สึกร้อยอย่างร้อยนามมองเห็นได้จากวรรณกรรมท้องถิ่นทั้งสิ้น วรรณกรรมท้องถิ่นจึงทำหน้าที่เสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพเหล่านั้นเอาไว้

วรรณกรรมท้องถิ่นนั้นอาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ คือ วรรณกรรมมุขปาฐะ หมายถึง วรรณกรรมที่บอกเล่ากันจากปากต่อปากแล้วสืบทอดกันมาด้วยความจำจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง และได้รับความนิยมแพร่หลายในสังคมนั้น จนถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทาย และสุภาษิต คำพังเพย อีกประเภทหนึ่ง คือ วรรณกรรมลายลักษณ์อักษร หมายถึง วรรณกรรมที่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ วรรณกรรมประเภทนิทาน ตำนาน คำสอน เพื่อเป็นต้นแบบในการขับ การอ่าน โดยบันทึกด้วยภาษาถิ่น และใช้ฉันทลักษณ์ที่นิยมในท้องถิ่นนั้นๆ

วรรณกรรมภาคใต้ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมภาคกลางที่นักบวชหรือชาวภาคใต้ที่ศึกษาอยู่ในภาคกลางนำไปเผยแพร่ แต่ก็ได้ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ทำให้รูปแบบของวรรณกรรมมีลักษณะต่างไปจากเดิม คือ รูปแบบการประพันธ์ โครงเรื่อง และธรรมเนียมการประพันธ์ ยังรักษารูปแบบเดิมเหมือนกับภาคกลาง แต่ปรัชญาชีวิตอันสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมภาคใต้ก็เป็นไปตามคตินิยม ความเชื่อ พิธีกรรม จารีตประเพณี การละเล่นต่างๆ ตลอดจนการใช้ศัพท์สำนวนภาษาถิ่นได้ ฉะนั้นรูปแบบของวรรณกรรมภาคใต้จึงมีทั้งวรรณกรรมที่ได้โครงเรื่องมาจาก

วรรณกรรมภาคกลาง และวรรณกรรมที่กวีภาคใต้ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาโดยแนวคิดของ
กวีเอง (สมพร มั่นตะสูตร, 2524, น. 40)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องเจ็ดจา

อิงอร จุลทรัพย์ (2555, น. 5) ได้ปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม
ภาคใต้เรื่องเจ็ดจา ได้อธิบายว่า เป็นวรรณกรรมประเภทนิทานประโลมโลก ที่มีเนื้อ
เรื่องที่สนุกสนาน สอดแทรกคำศัพท์-สำนวนท้องถิ่นใต้ สำนวนโวหาร รสวรรณคดี
ค่านิยม ความเชื่อ ภาพสะท้อนและวัฒนธรรม ส่วนเนื้อเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวบ้านที่
มีฐานะลำบากยากจน เมื่อมีลูกชายที่เกิดมาแข็งแรงและกินจุมาก เป็นนิทานที่ใช้เป็น
คำสอนย้ำเตือนกับเด็กๆ ให้เห็นความสำคัญกับการกินอาหาร กินให้หมดไม่กินทิ้งกิน
ขว้าง เป็นวรรณกรรมที่แต่งเพื่อความสนุกสนานและแทรกคำสอนสำคัญคือ เรื่อง
กรรม

การวิเคราะห์สังคมผ่านวรรณกรรม เรื่องเจ็ดจา

เนื่องจากกวีเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อได้แต่งวรรณกรรมจึงมักถ่ายทอด
สภาพเหตุการณ์ต่างๆ ลงในวรรณกรรมในรูปของภาษาถิ่น ค่านิยม ความเชื่อ และ
ความเป็นอยู่ของคนในสังคม วรรณกรรมท้องถิ่นจึงมีคุณค่าในเชิงสังคมเป็นอย่างดี

1. ด้านภาษาถิ่นใต้ วรรณกรรมเจ็ดจามีสำนวนที่มีลักษณะเฉพาะในเรื่อง
ของภาษาถิ่นที่ใช้คำพูดสั้น แต่ยังคงความหมายได้ครบถ้วนสมบูรณ์ บทสะท้อนให้เห็น
ว่าชาวไทยภาคใต้ไม่ลืมภาษาถิ่นใต้ และมีความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่น กล่าวได้
ว่า วรรณกรรมเรื่องเจ็ดจา เป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่มีส่วนในการอนุรักษ์ภาษาไทยถิ่นใต้
ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ หรือคนต่างพื้นที่ได้รับ ภาษาถิ่นที่ใช้ในท้องถิ่น เช่น

สำนวน *เกิดมาเปียน* มีความหมาย เมื่อเกิดมาหรือการได้มาอยู่ร่วมกัน มีแต่
ความทุกข์ยากลำบาก ไม่สะดวกสบายเหมือนแต่ก่อน รู้สึกรู้ว่าถูกเบียดเบียนถูกเอา
เปรียบ ไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม สำนวนนี้ปรากฏตอนที่ นางออกบอกรับทานนว่า
ลูกชาย คือ เจ็ดจา เกิดมาก็สร้างความทุกข์เดือดร้อนให้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ ร้องบอกตานน เราเห็นชอบกล ลูกท่านช่างทำ
ห้องเหมือนทะนง นั่งบนฟ้าฟ้า อ้ายลูกเจ้ากรรม

เกิดมาเบียดตน

สำนวน คำว่า รักษากันไป มีความหมายว่า การดูแล การเลี้ยงดู อุ้มชูกันไป คำว่า รักษา ไม่ได้หมายความการดูแลรักษาอย่างที่เจ็บป่วย แต่เป็นสำนวนที่ให้ความหมายถึงความรักใคร่ ห่วงใย ผูกพัน ระหว่างกันและกัน บทนี้กล่าวไว้ในตอนที่นางออกกับตานนต้องอดทนเลี้ยงดูลูกชาย คือ เจ็ดจา ไม่ว่าจะอดอยากยากแค้นเพียงใด ดังปรากฏในบทประพันธ์ที่ว่า

๑ ถึงเวลากิน น้ำตาไหลริน ออกแน่นแค้นคา
อดอดอยากอยาก ลำบากเสดสา แสวงหาโภชนา

รักษากันไป

สำนวน อดเพลากินง่าย มีความหมายว่า อดมือกินมือ กินไม่อิ่มท้อง สำนวนนี้ใช้ในตอนที่นางออกกับตานนต้องทุกข์ยากเวทนาเพราะความยากจน ทำกินหาได้มาเท่าใดก็ไม่พอเลี้ยงลูก เนื่องจาก เจ็ดจา เป็นเด็กที่กินจุมาก คือ กินอาหารครั้งละ 7 กระบุง ซึ่งความทุกข์ยากนี้ทำให้นางออกกับตานนหาทางออกด้วยการฆ่าลูก ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ อดเพลากินง่าย เทียมได้ลูกชาย ได้ความเวทนา
อดอดอยากอยาก ลำบากหนักหนา ครั้นถึงเพล
บริโภคอาหาร

สำนวน ตักแตนเห็นไฟ มีความหมายในเชิงเปรียบเปรยว่า ผู้น้อยที่อาจเอื้อมและไม่รู้บาร์มีผู้มีอำนาจมากกว่า คำพูดของเจ็ดจากกล่าวเตือน นายพลความว่า ผู้น้อยที่อาจหาญแสดงอาการก้าวร้าวต่อผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจ ไม่รู้จักประมาณตนคิดจะต่อสู้กับผู้แข็งแกร่งกว่า หรือในความหมายว่าอันตรายกำลังจะมาใกล้ตัว แต่ก็ยังไม่รู้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ เอ็งคือตักแตนเห็นไฟ โผเข้าบัดใจ
ปราโหลมอดม้วยชีวี

๑ ว่าแล้วเข้าต่อฤทธิ สองกล้าสองดี

สองบุกกุลกลี บ่ มิขาม

สำนวน เกิดหัว มีความหมายถึงพระคุณของผู้บังเกิดเกล้า พระคุณของพ่อแม่ที่ให้กำเนิดลูก มักเป็นสำนวนที่มีความหมายว่าทักท้วงให้สำนึกบุญคุณ ในบทที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมเรื่องนี้ ใช้ในตอนที่น่างศสุดาขอตามเจ็ดจางหนีไปด้วยกัน นางสนมพี่เลี้ยงได้กล่าวทูลทัดทานขึ้นว่า ขอให้คิดถึงพระคุณพ่อแม่ที่ให้กำเนิด ไม่ควรหนีไปจากเมือง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ ไม่คิดถึงท่านเกิดหัว ตามชายเฒ่ามัว

เอาตัวไปจากพารา

ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องการทำหน้าที่แตกต่างกัน เช่น ยากจน ร่ำรวย แตกต่างกันไปเพราะกรรมแต่ปางก่อนเป็นผู้กำหนด ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมผู้เขียนได้สอดแทรกจริยธรรมคุณธรรมในการทำมาหากินดีต่อบิดามารดา

2. ด้านค่านิยมของสังคมภาคใต้ ค่านิยมของสังคม คือ การกระทำบางประการที่เราเชื่อหรือนิยามว่าเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ หรือสิ่งที่คนบุชชียกย่อง และมีความสุขที่ได้เห็นได้ฟังได้เป็นเจ้าของเพื่อจะได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของสังคมหรือตัวเราเอง ค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องเจ็ดจาง มีดังนี้

2.1 ค่านิยมด้านเศรษฐกิจ

ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าชาวไทยภาคใต้อยู่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งในน้ำและบนพื้นดิน ส่งผลให้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลายตามสภาพพื้นที่ เช่น เกษตรกรรม กสิกรรม ประมง เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การประกอบอาชีพของชาวไทยภาคใต้อย่างต้องพึ่งพาธรรมชาติ อาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งทำให้เกิดความยากจนและก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา

ดังในบท ประพันธ์ ความว่า ชีวิตของนางออกกับทานน สะท้อนให้เห็นว่า ความยากจนอันเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของชีวิต คือ อาหาร เมื่อยังขาดสนขาดแคลน ไม่มีจะกิน ความขาดสนนี้อาจนำไปสู่การทำลายล้างสิ่งต่างๆ ได้ ทางออกของความยากจนที่นางออกกับทานนมีวิถีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานเพราะอดอยากไม่มีอาหารจะ

กิน คือ การตัดสินใจฆ่าลูกทิ้ง เพื่อปลดปล่อยภาระ ความยากจนจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่
อยากประสบ สะท้อนให้เห็นว่าสภาพสังคมที่ตื้นร่นเพื่อให้พ้นจากความยากจน

นอกจากนี้ การจัดการกับความยากจนถือเป็นอุทาหรณ์สอนให้ทุกคน
มีความขยันขันแข็งในการสร้างฐานะ รู้จักการประหยัดอดออมเพื่อสร้างครอบครัว ดัง
คำประพันธ์ที่ว่า

๑ นางออกกับทานน	เป็นคนอัปจน	เงินทองของจ่าย
ข้าวปลาอาหาร	ตระการนาไร่	ทรัพย์สินทั้งหลาย
มิได้เลยหนา		

๑ อตเพลากินงาย	เทียมได้ลูกชาย	ได้ความเวทนา
อดอดอยากอยาก	ลำบากหนักหนา	ครั้นถึงเพลา
บริโภคอาหาร		

๑ หุงไว้เสร์จสรรพ	จัดแจงลำดับ	คดข้าวใส่จาน
ลูกชายวิ่งมา	ทุกคราเหลือกลาน	ชิงข้าวในจาน
สำราญภักษา		

๑ ผัวเมียสองคน	คิดกันบันดล	จมะล้างชีวา
ให้สิ้นอาสัจ	ด้วยความฉันทา	ตานนจึงว่า
ไว้หน้างานกู		

แต่เมื่อเจ็ดจา ได้รับทรัพย์สินสมบัติเป็นรางวัลจากการชนะเรือพายทำว
กาหล กลายเป็นคนมีฐานะร่ำรวย ได้มอบของมีค่าไว้ให้กับนางออกกับทานน ดังคำ
ประพันธ์ที่ว่า

๑ ขึ้นบนเคหาใน	แล้วปราศรียถามมารดา
ยกมือทั้งซ้ายขวา	ขึ้นวันทาแล้วปราศรีย

๑ ว่าเรือนที่ลูกทำ	มีของขำอยู่ข้างใน
ขัดสนจนแต่อย่างใด	ได้รักษาร่างกาย

นางออกกับทานน ต่างก็คือกดีใจ เพราะได้เรือนใหม่และของมีค่าที่
เจ็ดจาเก็บไว้ในเรือน ซึ่งในขณะนั้นก็ยังไม่ทราบรายละเอียด เพราะเจ็ดจาปกปิดไม่ให้

ได้เห็น แต่จากบทประพันธ์นี้ก็สะท้อนถึงความยินดีในทรัพย์สินอันเป็นค่านิยมสังคม
อย่างหนึ่ง ดังคำประพันธ์ที่ว่า

นางออกกับตานน	ฟังยุบลลูกกล่าวไข
ยินดีจักมีไหน	ในน้ำใจทั้งสองรา
๑ ว่าอายเจ็ดจານี้	หมั้นทำตีกกล่าววาจา
พลอบโลมเราสองรา	ว่าไปป่าพนาสัย
๑ หมั้นจะไปไม่กลับมา	ตามเถิดหนาญาติใจ
เรือนหมั้นที่ปลูกใหม่	มอบไว้ให้สองเรา

2.2 ค่านิยมความกตัญญูต่อพ่อแม่

ความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ชาวไทยภาคใต้ยึดมั่น บุคคลใดมีความ
กตัญญูต่อผู้มีพระคุณถือว่าเป็นคนดี ควรแก่การยกย่อง และจะได้รับความรัก ความ
เมตตาจากบุคคลโดยทั่วไป ความกตัญญูรู้คุณที่มีในวรรณกรรมที่วิเคราะห์ มีดังนี้

๑ ไ้ลูกตายท่า	กลับมาแต่ป่า	มาคร่ำมาซิง
ของกูได้กิน	สิ้นแล้วนอนพิง	มึงจะตายกลิ้ง
วันนี้แลหนา		
๑ เจ็ดจาดได้ฟัง	ในจิตคิดหวัง	ให้แค้นเคืองคา
พ่อแม่ทั้งสอง	เคืองช้องนักษนา	อยู่ไปโยว่า
บ่ได้เป็นการ		

เจ็ดจาดเมื่อได้ยินก็รู้สึกโกรธแค้นพ่อแม่ เสียใจที่พ่อแม่คิดฆ่าตน แต่ก็
เก็บความเสียใจความแค้นไว้เพียงในใจ จึงตัดสินใจออกจากบ้านไป แต่เจ็ดจาดก็ไม่ได้
แสดงกิริยาอาการตอบโต้ไปตามอารมณ์โกรธ สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่มีความเป็นลูก
ที่ดี ไม่ทำร้าย ตอบโต้พ่อแม่ที่คิดร้ายคิดฆ่าตนเอง กลับใช้ชีวิตหลีกเลี่ยงสถานการณ์นั้น
โดยออกจากบ้านไป ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ กูจะทำเรือใหญ่	สักลำหนึ่งไซ้	เที่ยวท่องชลธาร
พอได้รักษา	ข้าวปลาอาหาร	ให้หายรำคาญ
เคืองชุ่นุ่นใจ		

๑ คิดแล้ว बदดล	ฉวยขวานตานน	ว้างวางลงไป
พิจารณาท่าทาง	สิ้นเทียมปางใหญ่	ท่อนต้นนั้นไซ้
ทำเป็นนาวา		

เจ็ดจา ตัดสินใจต่อเรือจะเดินทางออกจากบ้านไป เพราะรู้ว่าพ่อแม่
รังเกียจ โกรธและคิดจะฆ่าตน แต่เมื่อจะออกเดินทางจากบ้านไป เจ็ดจาก็กลับขึ้นไป
ไหว้ลาแม่ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ เอาไว้ตื่นท่า	แล้วกลับขึ้นมา	เคหาด้วยไว
ยกมือวันทา	ว่าจะลาแม่ไป	เที่ยวเล่นสบายใจ
เย็นย่ำกลับมา		
๑ ว่าแลเท่านั้น	เจ็ดจានักธรรม	ลงจากเคหา
คนเดียวเที่ยวไป	ข้างโนนครา	เป็นคนทลิตา
เที่ยวหาอาหาร		

ก่อนออกเดินทางเจ็ดจาไหว้ลาพ่อแม่ และบอกให้รู้ว่าเรือนที่ทำขึ้น
นั้นมีของมีค่าอยู่ภายใน ของมีค่าดังกล่าว หากพ่อแม่ขัดสนก็ให้นำเอาออกมาใช้นาง
ออกกับตานนต่างก็ดีใจชื่นชมที่ลูกจัดเตรียมมอบของไว้ให้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า

๑ ขึ้นบนเคหาใน	แล้วปราศรัยถามมารดา
ยกมือทั้งซ้ายขวา	ขึ้นวันทาแล้วปราศรัย
๑ ว่าเรือนที่ลูกทำ	มีของขำอยู่ข้างใน
ขัดสนจนอย่างใด	ได้รักษาร่างกาย
๑ ลูกจักพเนจร	ในสิ่งขรพนาลี
ตามคำของลูกนี้	ไปเอก็ในป่าใหญ่
๑ นางออกกับตานน	ฟังยุบลลูกกล่าวไซ
ยินดีจักมีไไหน	ในน้ำใจทั้งสองรา
๑ ว่าอ้ายเจ็ดจານี้	หมั้นทำตีก้าววาจา
ปลอกโลมเราสองรา	ว่าไปป่าพนาลัย
๑ หมั้นจะไปไม่กลับมา	ตามเถิดหนากูตีใจ
เรือนหมั้นที่ปลูกใหม่	มอบไว้ให้เราสองรา

2.3 ค่านิยมในความเป็น “นักเลง”

ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ (2542, น. 3673-3675) กล่าวว่า นักเลงหรือลักเลง มีความหมายหลายนัย แต่ละนัยแตกต่างกันไปตามค่านิยมและโลกทัศน์ในแต่ละสมัย นักเลงจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ประเภทแรก ใช้เรียก ผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นนักแสดง บางสมัยมองนักเลงกลุ่มนี้ด้านลบเพราะเห็นว่ามีนิสัยเจ้าชู้ และรักสบาย ในขณะที่บางสมัยกลับยกย่องว่านักเลงกลุ่มนี้มีคุณสมบัติพิเศษ ประเภทที่สอง ใช้เรียกผู้ที่ ฝึกฝึในทางอบายมุข เช่น นักเลงเหล้า และนักเลงไก่ชน ประเภทที่สามใช้เรียกผู้ที่มีความประพฤติไม่ดี ทำตัวเป็นนักเลงโต หรืออันธพาล ชาวบ้านมักเรียกว่า นักเลงหัวไม้หรือคนหัวไม้ และประเภทที่สี่ใช้เรียกผู้ที่มีบุคลิกภาพพิเศษ คือ ใจกว้าง กล้าได้กล้าเสีย รักษาคำพูด เป็นต้น ผู้เป็นนักเลงประเภทนี้มักได้รับการยอมรับจากคนในสังคม เพราะมีหน้าที่ดูแลให้ท้องถิ่นเกิดความสงบ และทำหน้าที่เป็นตุลาการ ค่านิยมที่จะเป็นนักเลงประเภทที่สี่ปรากฏโดยทั่วไป

นักเลงที่ปรากฏในวรรณกรรม เจ็ดจา เป็นนักเลง ประเภทคนใจถึง กล้าหาญ กล้าได้กล้าเสีย เสียสละ (เป็นผู้ให้ มากกว่าผู้รับ) มั่นคง เด็ดเดี่ยว มีความยุติธรรม เป็นที่พึ่งของผู้คนในสังคมได้ ความกล้าหาญของเจ็ดจา ตอนที่รับคำท้าแข่งเรือพายกับท้าวกาหลง ในวันนัดหมายแข่งเรือเมื่อเจ็ดจาเดินทางมาถึง ชาวเมืองต้องส่งเสียงโห่ร้องทักทาย ชื่นชม แม้บางคนจะรู้สึกขบขันและไม่เชื่อว่าเจ็ดจาเพียงคนเดียวที่อาสารับคำที่จะลงแข่งขันเรือพายกับเหล่าไพร่พลทหารของท้าวกาหลงซึ่งมีเป็นจำนวนมากมาย ชาวบ้านส่วนใหญ่คาดเดาไว้ว่าเจ็ดจาต้องพ่ายแพ้อย่างแน่นอนแต่เจ็ดจาก็ยังเดินทางมาเข้าร่วมแข่งขันอย่างกล้าหาญ เด็ดเดี่ยวมุ่งมั่นและมั่นใจ ไม่เกรงกลัว ดังบทคำประพันธ์ที่ว่า

๑ พวกชาวพารา	แลเห็นเจ็ดจา	อึ้งมีนี่นั่น
ร้องทักร้องชม	ระงมสนั่น	เหมือนเสียงฟ้าลั่น
ทั่วทั้งพารา		
๑ ลางคนบอกกัน	ว่าเจ้าคนนั้น	ขบขันนักหนา
อาตมาอาจอง	ทะนงศักดิ์	กับเจ้าพารา
บ่ได้เกรงกลัว		

๑ ลางคนทักว่า	เจ้าคนนี้ชะ	หน้าตาลักเลง
ไม่เห็นหน้าใคร	ตามใจของเอ็ง	ยกพายโฉบเฉ
เคล้งตัวเข้ามา		

ความกล้าหาญของเจ็ดจายังปรากฏในอีกหลายตอนที่มีการสู้รบกับ นายปลา นายคันทับ ขุนขร แม้ว่าผู้แต่งจะสร้างของวิเศษไว้ให้เจ็ดจาดตามลักษณะของ การแต่งวรรณกรรมท้องถิ่นไทยที่ตัวเอกมักจะเป็นผู้มีบุญญาธิการและมีของวิเศษ แต่ ก็ยังพบว่า บุคลิกลักษณะของเจ็ดจายเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าหาญ ปรากฏ ในคำประพันธ์ตอนที่สู้รบกับนายปลา ดังนี้

๑ เจ็ดจาทธาสาครจรจ์	เร็วคือกั้งหัน
ผกผันด้วยอิทธิฤทธิ์ธา	
๑ รวบแขนไว้แน่นตรึงตรา	ทั้งสองซ้ายขวา
ปลาโดยดินไม่ไหว	
๑ ดิ้นดักเพียงจักบันไหล	กลิ้งเกลือกเสือกไป
จิตใจไม่มีสมประดี	
๑ คิดว่าจักม้วยเป็นผี	ร้องขอชีวิต
พันปีได้โปรดเกศา	

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของความเป็นนักเลงในท้องถิ่นใต้ คือ การเป็นผู้มีน้ำใจให้ปันแก่ผู้อื่น เจ็ดจาก็เป็นเมื่อรับข้าวของต่าง ๆ ก็ตอบแทนความมี น้ำใจนั้นกลับไป ดังคำประพันธ์ในบท ที่ว่า

๑ เจ็ดจาเพื่อนก็ตอบ	ว่าข้าขอบซึ่งน้ำใจ
ฉวยคว่ำหาคะพายใหญ่	ล่องลงไปมิทันนาน
๑ เอาเงินแจกปันให้	ป้ายายยแลหลินหลาน
ข้าจะแทนคุณชาวบ้าน	เสร็จแล้วฉันจะขอลา
๑ ผูกญาติทั้งหลายนั้น	เสียงสนั่นยั้งนักหนา
ถามว่าอ้ายเจ็ดจาย	เอ็งได้มาแต่แห่งใด
๑ หรือใครเขาให้ปัน	มากครามครันเป็นเหลือใจ
เอาให้ข้าว่าไหร	หลานข้าไซ้รื้อตีหนักหนา

ความรักพวกพ้อง ไม่ทอดทิ้งกัน แม้จะเคยเป็นศัตรูกันมาก่อนแต่เมื่อพ่ายแพ้ก็ยอมรับอย่างใจนักเลงในความสามารถของอีกฝ่าย เป็นลักษณะร่วมของความเป็นนักเลงเป็นอีกลักษณะหนึ่งของความเป็นคนท้องถิ่นได้สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่องนี้บ่งชี้ว่า

๑	วังนากล่าวปราศรัย	ว่าเป็นใดเอ็งหยาบซ้ำ
	ถือตัวว่าแกล้ากล้า	เป็นใดหนากลัวความตาย
๑	เราจะให้ชีวิตคืน	อย่าตื่นตกใจเลยนาย
	เราเปลี่ยวคนเดียวตาย	ครั้งนี้ได้เพื่อนสองรา
๑	ว่าแล้วก็เคลื่อนคลาย	ให้ชีวิตแก่พลา
	กล่าวถ้อยสุนทร	ท่านอย่ามาได้ถือใจ

2.4 ค่านิยมยกย่องยำเกรงต่อเจ้านายหรือผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจ

ค่านิยมยกย่องเจ้านายหรือผู้มีอำนาจเป็นอีกค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ และยังปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตไทยท้องถิ่นใต้ตั้งแต่อดีตจนทุกวันนี้ เช่น การเรียกตำรวจว่า “นาย” เป็นการยอมรับผู้มีอำนาจปกครองให้ความเคารพยำเกรงแล้ว นอกจากค่านิยมยอมรับยกย่องผู้มีอำนาจแล้ว การตอบแทนการทดแทนพระคุณหรือบุญคุณต่อผู้เคยให้ความช่วยเหลือหรือผู้มีบุญคุณก็เป็นค่านิยมที่มีความต่อเชื่อมในวิถีไทยด้วย การให้ความเคารพยำเกรง ปรากฏคำประพันธ์ตอนที่ เจ็ดจากพบกับอำมาตย์ของท้าวกาหล ทราบข่าวการเชิญชวนให้ลงแข่งขันพายเรือดงบพ ที่ว่า

๑	มาพบกับนายเจ็ดจา	อำมาตย์ป่าวมา
	เจ็ดจาก็ร้องถามไป	
๑	ว่าข้าเป็นคนชาวไพร	กลัวเดชฤทธิ์ไกร
	ท้าวไทผู้มีบุญญา	
๑	ใครพั่นนาวา	ให้พระราชา
	ทัศนากล่นสบายใจ	
๑	กลัวเดชบุญญาภูวไนย	ไม่สู้เข้าไป
	เป็นใดเล่าท่านเสนา	

ในขณะที่เจ็ดจาทูลโต้ตอบคำถามท้าวกาหลง ที่ถามว่า เจ็ดจาเคยลง
แข่งขันเรือพายกับใครมาบ้าง และต้องการใช้ฝีพายกี่คน เจ็ดจากราบทูลว่า ขอลงพาย
เพียงคนเดียวและ “ขอลงพายถวายตัว” เป็นคำที่แสดงความเคารพยำเกรง ถ่อมตัว
จนเป็นที่พอพระทัยท้าวกาหลง ดังบท ที่ว่า

๑ เจ็ดจากราบทูลท้าวไท ข้าพเจ้าคนเดียวไซ้

จะขอลงพายถวายตัว

๑ พระองค์ทรงฟังยิ้มหัว จะพายถวายตัว

ว่าเอ็งอย่ากลัวเลยหนา

คำประพันธ์ที่แสดงถึงความสำนึกต่อพระคุณที่เจ็ดจาไว้ชีวิตจากการ
ต่อสู้ ผู้ซึ่งเป็นเพื่อนและเป็นทหารรับใช้สวามิภักดิ์ ตัวละครแรก คือ นายปลา ดัง
บทประพันธ์ที่ว่า

๑ เราจะให้ชีวิตคืน อย่าตื่นตกใจเลยนาย

เราเปลี่ยวคนเดียวตาย ครั้งนี้ได้เพื่อนสองรา

๑ ว่าแล้วก็เคลื่อนคลาย ให้ชีวิตแก่ปลา

กล่าวถ้อยสุนทร ท่านอย่ามาได้ถือใจ

๑ ท่านไปกับด้วยเรา เดินลำเนาพนาลัย

ประเทศเขตภพไตร ตามสบายใจเราสองรา

๑ พลาวาจาสดับ ศิโรตม์รับพัชณา

ตามแต่จะเมตตา **ขอเป็นข้าจนวันตาย**

๑ เจ็ดจาฟังวาที ยินดีในตั้งใจหมาย

ตั้งตัวขึ้นเป็นนาย เพื่อนสบายในวิญญาน์

ตัวละครอีกตัวที่เจ็ดจาปราบจนยอมเป็นข้ารับใช้ คือ ขุนขร ดังบท

ที่ว่า

๑ โปรดเกล้าข้าพเจ้าหนอ **ขอเป็นข้ารองบthalmaly**

ขององค์พระภูบาล อย่าให้ฉานมาบันไหล

๑ เจ็ดจากล่าววาที ว่าตัวดีแล้วอย่างใด

กลับกลายเอ็งไม่ไหว แล้วหรืออะไรขอชีวา

ตัวละครตัวที่สาม ที่เจ็ดจาปราบจนยอมเป็นข้ารับใช้ คือ คันทับ เมื่อพ่ายแพ้ก็ยอมที่จะเป็นข้ารับใช้ ดังบทที่ว่า

๑ เมื่อนั้นคันทับพา	พื่นกายาตื่นตกใจ
กายสั่นอยู่หวั่นไหว	สำคัญใจว่ามรณา
๑ จึงร้องขอสมาโทษ	พ่อได้โปรดเกล้าเกศา
อย่าให้ข้ามรณา	ขอเป็นข้าเท่าวันตาย
๑ จะพาไปแห่งใด	ตามน้ำใจจะมุ่งหมาย
ไม่ขัดอ้อชฌมานาย	ขอยูใ้ตรองบทมาลย์

3. ด้านวิถีชีวิต วิถีชีวิต คือ การดำเนินชีวิตของชนส่วนใหญ่ของประเทศ แนวทางปฏิบัติต่างๆ ในการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติกันมาจนเคยชินเป็นปกติวิสัย เป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ธรรมดาสามัญหรือความจำเป็นของสังคม (ขบวน พลตรี, 2537, น. 74)

วิถีชีวิตในสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องเจ็ดจានี้ เป็นการดำเนินชีวิตของตัวละครในเรื่อง ซึ่งจะศึกษาในลักษณะเหล่านี้คือ

3.1 เครื่องมือเครื่องใช้

สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ของคนภาคใต้อาจมีรูปแบบแตกต่างกันบ้างตามอิทธิพลสิ่งแวดล้อม และวัตถุสิ่งของเหล่านั้นก็เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ชาวบ้านคิดทำขึ้นใช้เองด้วยฝีมือ ความเรียบง่าย ตามวัตถุประสงค์ ประโยชน์ใช้สอยอยู่บนพื้นฐานของอาชีพ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญา

วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่อง เจ็ดจา นี้ใช้คำเรียกภาษาชนะ “จา” หรือ “กระจาด” เป็นส่วนหนึ่งของชื่อเรื่อง ให้ความสำคัญเป็นทั้งชื่อเรื่องและชื่อตัวละครเอกของเรื่อง ว่า “เจ็ดจา” ดังบทว่า

๑ นางออกตานน	มีความปรารมภ์	ได้ลูกเสนาหา
ต้มข้าวบดป้อน	ลูกอ่อนมิช้า	ตักลงครึ่งจา
ป้อนให้ด้วยพลัน		

ภาษาชนะหม้อ หัก หรือ จวก ทน หรือหม้อดินขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง ลักษณะปากกว้าง คอคอด ก้นป่อง ปรากฏในคำประพันธ์บทที่ว่า

๑ นางออกตกใจ	เหตุผลเป็นก็ไร	อย่างใดลูกอา
ฉวยหม้อหยิบหวัค	ตักลงเล่าหนา	สองสามสี่จา
ไม่มาอืมหนา		

๑ ร้องบอกตานน	เราเห็นชอบกล	ลูกท่านซึ่งทำ
ท้องเหมือนทนน	นั่งบ่นพำพำ	ไอ้ลูกเจ้ากรรม
เกิดมาเปียนตน		

ภาษาณะประเภทเครื่องจักสาร เช่น พ้อม กระชะ หรือตะกร้าไม่มีหู ตลา หรือตะกร้า ภาษาณะสานโปร่งสำหรับใส่สิ่งของ ในสมัยก่อนทำด้วยหวาย ไม้ไผ่ รูปทรงต่างๆ กันไป” ดังคำประพันธ์ในบทที่ว่า

๑ เจ็ดหวัคนั่งตัดนั่งผ่า	ชัตเป็นพ้อมป่า
ปากกว้างสามวาพอการ	
๑ เจ็ดจาหามเอากระชะใหญ่	เข้าสาคลงใน
บัดใจก็ถึง บ่ มินาน	
๑ เจ็ดจาได้ดั่งคิด	ขึ้นชมจิตความปรารถนา
วังขึ้นบนเรือนหา	ได้ตลาไปหนึ่งใหญ่

เครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นอาวุธ คือ ขวาน พรำ เขียว หรือเขือกหรือ สิ่งที่ฟันหรือตีเกลียวเป็นเส้นยาวๆทำด้วย ด้าย ป่าน ปอ เป็นต้น สำหรับผูกหรือมัด สิ่งของ

๑ ฉวยได้ขวานใหญ่	เอามาด้วยไว	ถอนใจพुरुพुरु
ตัวไอ้เจ็ดจา	ไม่มาให้รู้	ไม่ซ้ำสักครู่
จะถึงความตาย		

๑ องค์หนึ่งมีเดชา	ถือพรำด้ามเรื่องฤทธิธณ
องค์หนึ่งสำแดงตน	ถือเขียวหนึ่งดั่งใจหมาย

สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่คนภาคใต้ใช้สอยตามวิถีชีวิตมีมาก เช่นเดียวกับภูมิภาคอื่นๆ แต่อาจจะมึรูปแบบแตกต่างกันบ้างตามอิทธิพลสิ่งแวดล้อม และวัตถุประสงค์การใช้งาน สิ่งของเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ชาวบ้านคิดค้นประดิษฐ์มาเองด้วย ฝีมือ ความเรียบง่ายตามวัตถุประสงค์ ประโยชน์ใช้สอยอยู่บนพื้นฐานของอาชีพ สังคม

วัฒนธรรมและภูมิปัญญา วัสดุท้องถิ่นธรรมชาติแวดล้อม และขนบธรรมเนียมประเพณี
ของบุคคลในท้องถิ่นนั้นๆ

3.2 วิวาท์เหาะ

วิถีชีวิตของชาวไทยท้องถิ่นใต้ ที่สอดแทรกและปรากฏอยู่ใน
วรรณกรรมเรื่องนี้ก็คือวิวาท์เหาะหรือการพาเจ้าสาวหนี เมื่อหนุ่มสาวสมัครรัก
ใคร่กัน แต่ผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วย ชัดขวาง วิธีหนึ่งที่หนุ่มสาวใช้ในการตัดสินใจเพื่อให้ได้ใช้
ชีวิตคู่กัน คือ ฝ่ายชายนัดหมายพาฝ่ายหญิงหนีไปใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ต่อเมื่อช่วงเวลา
หนึ่งค่อยหาทางกลับมาขอขมาลาโทษ แม้เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ลูกสาวถูกลักพาหนี พ่อ
แม่จะโกรธแค้นเสียใจเพียงใด แต่ในท้ายที่สุดเมื่อเวลาผ่านพ้นไปก็มักอภัยให้ ความ
โกรธแค้นของท้าวโกรพ เมื่อทราบข่าวพระธิดาถูกเจ็ดจาลักพาตัวเหาะหนีไป ดังบทที่ว่า

๑ โกรพราชา	ได้ฟังเสนา	กราบทูลคดี
คังแค้นแสนโศก	วิโยคพันทวี	ปี่มจะม้วยเป็นผี
พันปึงววยง		
๑ เศร้าโศกโศกา	พระอสุชลนา	ตกลงผงผง
นั่งนึ่ง บ่ ตรีส	มัจฉ์สเองค์	โศกาเพียงปลง
ชีวิตจากกาย		

ตอนที่ เจ็ดจาล่าวกับนางเกศสุดาว่า หากท้าวโกรพยกพลติดตามมา
เจ็ดจาก็คงต้องสู้รบด้วยอย่างไม่เกรงกลัว ชาวบ้านชาวเมืองเมื่อทราบข่าวก็คงดิฉิน
นินทาว่าได้ว่า สู้รบกับพ่อตา จึงชวนนางเกศสุดาหนีไปด้วยกันเสียก่อน แล้วค่อย
กลับมาขอขมาโทษภายหลัง ดังบท ที่ว่า

๑ แม้วาบิดานางไท	กรีฑาพลไกร
พีไซร์ไม่ขามฤทธา	
๑ ชาวเมืองทั้งหลายจะร้องว่า	สู้ด้วยพ่อตา
เยี่ยงอย่าตำราไม่มี	
๑ จำเราพากันหลีกหนี	จากแต่กรุงศรี
เข้าคองพงพีพนาวา	

ตอนที่ เจ็ดจาเดินทางถึงเมืองรัตนาคได้เดินชมตลาดชมบ้านเมือง มีบทประพันธ์ที่กล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองด้านการค้าขาย ติดต่อกันระหว่างประเทศ มีผู้คนจากหลายชาติหลายภาษา เช่น จีน จาม พราหมณ์ เทศ (แขก) ชาว รามัญ ดังบท ที่ว่า

- ๑ ดุจดั่งเมืองเทพ บ่ ปาน ตามท้องถนนมาร์ค
ชานาค้าขายต่างกัน
- ๑ จีนจามพราหมณ์เทศมักกะสัน ชวารามัญ
นั่งร้านเป็นหลั่นกันมา

ข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ในปี พ.ศ.2419 และ พ.ศ.2427 พบว่าประชากรกลุ่มใหญ่ในภาคใต้ฝั่งตะวันออก ได้แก่ หลังสวน เกาะสมุย ไชยา นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี มีคนไทยรวมกัน 150,000 คน จีน 8,500 คน แขก (มุสลิม) 39,700 คน พราหมณ์ (ที่นครศรีธรรมราช) 500 สอดคล้องกับคำประพันธ์ในวรรณกรรมเรื่องเจ็ดจาทักกล่าวถึงผู้คนในตลาดเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองของการติดต่อกับชาวต่างชาติ (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2547, น. 41)

3.4 อาหารการกิน

อาหาร คือ ของกิน เครื่องค้ำจุนชีวิตและเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต ในเรื่องเจ็ดจาทักได้กล่าวถึงผลไม้ภาคใต้ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

- ๑ ชมพรรณรูกษา งอกแน่นหนาเรียบเรียงกัน
- ลูกดอกออกช่อชัน ขนุนนุ่นนันทันธุ์อำภา
- ๑ มังคุดแล้วลึงสาด ตกเตียรดาษในราวป่า
- อินจันพรรณรูกษา ม่วงกลมคลาทั้งหัวหวาย
- ๑ พโกลูกพะวา น้อยหน้าหนั่งพะพรั่งพราย
- ฉวยฉุดยุตมาได้ สองสหายภักซ์โภษา

บทสรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องเจ็ดจาทักในเชิงสังคมนั้น พบว่ากวีได้สะท้อนให้เห็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชาวปักษ์ใต้เอาไว้หลายๆ ด้านด้วยกัน กล่าวคือ กวีได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของคนปักษ์ใต้ไว้ในหลายแง่มุมด้วยกัน เช่น ในด้านสภาพสังคม

วรรณกรรมเรื่องเจ็ดจาดำสะท้อนวิถีชีวิตของชาวปักษ์ใต้ออกมาในลักษณะเหล่านี้คือ เครื่องมือเครื่องใช้ อาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมสมัยก่อนได้ดี

ค่านิยมที่วิเคราะห์พบ ได้แก่ ความร่ำรวยมั่งคั่ง ค่านิยมในความรักและความกตัญญูต่อพ่อแม่ ค่านิยมในความท้าทายและการเล่นพนัน ค่านิยมในความเป็นนักเลง ค่านิยมยึดมั่นในจารีตประเพณี ค่านิยมยกย่องยำเกรงต่อเจ้านายหรือผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจ ค่านิยมดังกล่าวนี้ เป็นค่านิยมที่ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยภาคใต้

บรรณานุกรม

- ชบวน พลตรี. (2537). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2543). *วรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปัญญา บริสุทธิ์. (2523). *โลกทัศน์ของคนไทย : วิเคราะห์จากวรรณกรรมคำสอนสมัยสุโขทัย*. กรุงเทพฯ :โอเดียนสโตร์.
- สมพร มั่นตะสูตร. (2524). *วรรณกรรม สังคม และการเมือง*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้*. (2542). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2547). *วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมพินิจ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- อิงอร จุลทรัพย์. (2555). *การปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทหนังสือชุด เรื่องเจ็ดจาดำ*. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.